

Omvärldsanalys 2013-2015

Innehåll

Omvärldsanalys 2013-2015.....	1
Inledning.....	2
Piteå – attraktivt och uthålligt	2
Fördjupning av föregående års omvärldsanalys	2
Metodbeskrivning.....	3
Metatrender	4
Demografiutveckling.....	4
Individualisering.....	5
Miljö och klimatförändringar	5
Global sårbarhet och instabil världsekonomi	5
Närtrender – konsekvenser	6
Åldrande befolkning.....	6
Ökad rörlighet	7
Regionförstoring.....	7
Polariserande befolkning.....	8
Dessutom	10
Behov av trygghet	10
Maktförskjutning	13
Ökad miljömedvetenhet	14
Trendernas effekt för Piteå kommun	14
Världsekonomin påverkan på region och kommun	14
Arbetskraftsbrist utifrån generationsväxling	20
Förändrad samhällsbyggnad.....	20
Välfärdstatens förändrade uppdrag	21
Kompletterande medborgardialog – sociala medier.....	23
Hur finansiera framtida välfärden?.....	25
Vilka andra lösningar finns det då för att finansiera välfärden?.....	25

Inledning

För att Piteå kommun ska få helhetsperspektiv och långsiktighet genomförs årlig omvärldsanalys. Nuvarande omvärldsanalys gäller för perioden 2011-2013. *Syftet* är att så långt som möjligt få överblick, försöka förutse skeenden i omvärlden och hur det kommer att påverka kommunen.

För att möta de demografiska förändringarna och kunna finna kompetens och arbetskraft för kommunens tillväxt och service måste kommunen vara *attraktiv* som etableringsort och arbetsgivare. För att kunna möta de förutspådda klimatförändringarna måste kommunen satsa på att utvecklas till en *uthållig kommun* som med god framförhållning ställer om samhället och har beredskap för ändrade villkor och betingelser. Om man lyfter de tydligast avgörande faktorerna som kommer att påverka oss inom den närmaste framtiden, blir det tydligt att det viktigaste för kommunen är att skapa en attraktiv och uthållig kommun, för nå visionen: Piteå - det är hit man kommer när man kommer hem.

Piteå – attraktivt och uthålligt

Världen förändras och vi möter den gemensamt. För att möta de utmaningar som finns i framtiden har Piteå kommun startat ett samarbete med företag, föreningar och andra aktörer i samhället. Arbetet har lett till gemensam avsiktsförklaring och fortsatta arbetsgrupper.

För att säkerställa en uthållig tillväxt ska Piteå gemensamt arbeta mot två huvudmål:

- Ökad befolkning, 43 000 invånare år 2020
- Halverad ungdomsarbetslöshet 2011. Kommunfullmäktige har inför verksamhetsåret 2012 fastställt ett nytt mål för ungdomsarbetslöshet som lyder ; Piteå har nolltolerans för ungdomsarbetslöshet.

Dessa huvudmål ska nås genom fyra olika fokusområden:

- Gemensamt ansvar för ökad befolkning
- Jobb och tillväxt ger framtidstro
- En god miljö för nästa generation
- Ett gott värdskap stärker den goda bilden av Piteå

I dagsläget finns det sju arbetsgrupper

1. Informatörer
2. Personal- och rekryteringsansvariga
3. Partnerskap - jobb o tillväxt
4. Uthållig kommun - Miljö för nästa generation
5. Forskning och utveckling
6. Framtid Piteå – Sveriges bästa föreningsliv
7. Industrirådet - Kvinnor i industrin samt samrekrytering

Fördjupning av föregående års omvärldsanalys

Arbetet med årets analys grundar sig till stor del på föregående omvärldsanalys som skrevs inför budgetarbetet VEP 2012-2014. I förgående analys utkristalliserades fyra metatrender som tydligast kommer att påverka kommunens planeringsarbete inför framtiden, dessa var påverka:

- Demografiutveckling
- Individualisering och Välfärdsstatens förändrade uppdrag
- Miljö och klimatförändringar
- Globalisering och instabil världsekonomi

Omvärldens förändringar bedöms inför budgetarbetet 2013-2015 baseras på samma trender som fjolårets, och konsekvenserna förändras inte nämnvärt. Undantag finns och tydliggörs i analysen. Den största förändringen är den instabila världsekonomin, den har i sin tur renderat i att andra trender, exempelvis miljö och klimatförändringarnas politiska/reformistiska inslag minskat.

Metodbeskrivning

Dessa trender är tydliga på metanivå och berör därmed de flesta länder. När man bryter ned trender är det viktigt att fundera på skillnaderna mellan Trend – Drivkraft och Konsekvens.

Exempelvis kan den globala metatrenden ”Individualisering”, skapa drivkrafter för nya närtrender (geografiskt eller socialt avgränsande) som exempelvis önskan att bestämma själv över innehållet i de tjänster jag som invånare nyttjar, konsekvensen av det kan i sin tur bli att kommunens tjänster blir flexiblare eller att utbudet av tjänster via nya entreprenörer ökar.

Resultat av årets omvärldsanalys presenteras enligt följande

Metatrender

Närtrender och konsekvenser av trender

Trendernas effekt för Piteå kommun

Utvecklingsområden för att möta framtidens utmaningar

Metatrender

Metatrender är trender som är större än för ett enskilt avgränsat kulturellt eller geografiskt område. Oftast är dessa att betrakta som globala trender som ger effekt på en stor majoritet av världens länder och folkslag. Metatrender kan också finnas avgränsat inom en kontinent, eller en väldigt stor samling kulturer. För Piteås del kan sådana områden betecknas som antingen världen, västvärlden eller Europa. Metatrender är också en drivkraft för närtrender som beskrivs senare i omvärldsanalysen. Närtrender är trender som påverkats av den lokala, regionala eller nationella sammanhanget men som har sin drivkraft från en Metatrend. Effekterna av metatrender ser således annorlunda ut beroende på hur regionens struktur påverkat närtrenden. Omvärldsanalysen 2013-2015 beskriver utifrån förgående års omvärldsanalys fyra centrala metatrender, dessa är:

Demografi

Individualisering

Miljö och klimatförändringar

Global sårbarhet.

Utifrån dessa metatrender beskrivs ett antal närtrender och fyra stora effekter av dessa på Piteå kommun .

Europas påverkan på metatrender

Europa har stärkt den globala trenden individualisering genom ambitionen med fri rörlighet på den inre marknaden. År 2000 infördes Lissabonstrategin och året efter Göteborgsagendan, dessa stärkte uthållighetsaspekten i Europas tillväxt och var till viss del av centraliserande karaktär. Den nya strategin, Europa 2020, anses vara dels mer regional i sin karaktär där regioner ges större möjlighet att påverka sin egen utveckling. Viktigt i sammanhanget är att klargöra att regionbegreppet är något oklart, såväl i riket som på europeisk nivå. Den stora förändringen är dock att EU på ett tydligare sätt lyfter in uthållighetskriteriet i sin argumentation. Det innebär kortfattat att man inte längre ser tillväxt som något solitärt ekonomiskt, utan att tillväxt i ordets rätta bemärkelse är förädling med hänsyn tagen till framtida kostnader (och vinster). Därför är sociala och ekologiska värden mer likställd med ekonomiska i framtidens europa.

Alla dessa strategidokument har tidigare haft en strukturell påverkan på metatrender och kan förväntas ha sådan påverkan även fortsatt.

Europa är påverkad av en demografisk utveckling mot en äldre befolkning, år 2014 förväntas Europas arbetsföra befolkning minska för första gången.

EU driver i de internationella klimatförhandlingarna en väldigt hård linje med utsläppsminskningar upp till 30 %.

Den globaliserade ekonomi gör att ekonomier är mer sammanflätade än tidigare och att den internationella konkurrensen mellan regioner ökar. Eurosamarbetets och USA:s framtida utveckling är idag högst osäker och påverkar stora delar av världen, framförallt på den ekonomiska arenan men också på andra, där klimatmötet i Sydafrika och Canadas frånfall från Kyotoprotokollet kan anses vara tecken på det.

Demografiutveckling

Kommunens uppdrag påverkas av den demografiska utvecklingen med tre stora ålderskullar fyrtio- och femtio-åringarna, födda 65 – 74 och babyboom i slutet av 80-talet. En betydelsefull trend enligt SKL är att dagens tonåringar är mer traditionella, målinriktade och har starkare familjevärderingar än unga vuxna. Växer denna trend samtidigt som arbetsmarknaden förbättras kan utvecklingen bli att denna åldersgrupp bildar familj och skaffar barn förhållandevis tidigt i livet.

Enligt SCB kommer demografin i landet att förändras från 2010 fram till 2020 enligt nedan

- Yngre pensionärer (65 – 79 år) ökar från 13,2 till 15,4 %, en ökning med 17 %

- Antalet vårdkrävande pensionärer 80 år och äldre kommer att börja öka efter 2020
- Antal elever i grundskolan kommer 2020 att vara 16 % fler än idag
- Antal kvinnor i de vanligaste barnafödande åldrarna (27 – 35 år) har ökat med 17 % 2020

Individualisering

Vi kan var och en lätt ta reda på information, behovet att få service utförd på mitt sätt är en trend i samhället vilket gör att även kraven på tjänsterna förändras. För att möta individualiserade behov krävs ökad administration och flexibilitet. Dessutom ökar behovet av samspel med andra. Föreningar som också kallas den ideburna sektorn utför idag stora insatser i samhället. Föreningslivet har svårare att rekrytera ledare och ideella krafter, vilket är både ett socialt och ett ekonomiskt bekymmer. Ett starkt föreningsliv är av stor vikt såväl för att möta behov av en aktiv fritid som en del i det breda demokratiarbetet.

Individualisering skapar också ett ökat utanförskap för vissa grupper .

Miljö och klimatförändringar

EU verkar för hållbar framtida transporter genom åtgärds paket för godstransporter, paket för grönare transporter samt intelligenta transportsystem. Men även för att ta fram gemensamma miljökriterier för utvalda produktgrupper, så att relevanta miljökrav kan ställas vid upphandlingar.

Kyotoavtalet som innebär bindande regler för att minska utsläppen av växthusgaser löper ut 2012. Vid miljökonferensen i Köpenhamn 2009 lyckades inte världens länder komma överens om ett nytt bindande avtal. Vissa framsteg gjordes i Cancún i december 2010 och ytterligare några i Sydafrika under december 2011, men stegen anses av många vara för få och för små. Trots det tunga politiska förhandlingarna sker framsteg i utvecklingen av såväl energieffektivisering som förnyelsebar energi.

Miljökraven ökar generellt och påverkar inte minst vår energiförsörjning som kräver nya lösningar, vilket i sin tur påverkar investeringar såväl i kostnad som i tekniska lösningar

Klimatet förändras sakta och innebär väderleksförändringar som till viss del kan innebära säsongsförskjutningar,. Vädrets förändringar och katastrofer som torka, missväxt kan påverka livsmedelspriser.

Den ekonomiska tillväxten i framför allt Kina och Indien går fort och efterfrågan på välfärd ökar. Förutom efterfrågan på höjd standard på bostäder, ökat urval av mat och transportsystem ökar konsumtionen av varor, vilket innebär större efterfrågan på olika naturresurser. Prisutvecklingen på oljan drivs uppåt och har blivit en stark drivkraft för energieffektivare system och förnyelsebar energi

Konsekvenserna om jordens temperatur ökar med mer än 2 °C är stora och inte minst för flera utvecklingsländer, som drabbas hårt med stigande vattennivåer, översvämningar, stormar och uttorkning.

Som en konsekvens av bl.a. klimatförändringar är påverkan på och tillgång till dricksvatten. 47 procent av världens befolkning år 2030 beräknas bo i områden med vattenbrist

Global sårbarhet och instabil världsekonomi

Återhämtningen sedan den senaste krisen (2008) har internationellt kommit av sig. Det finns en stor oro bland konsumenter och producenter för den skuldskris i Euroområdet och de finansiella musklerna hos de framförallt europeiska bankerna som gör att man drar öronen åt sig. Oron gör också att de finansiella marknaderna agerar pessimistiskt, något som bland annat sätter stort tryck på länders inlåningsräntor. Det skapar i sin tur större underskott och en större skuldskris. Inom Euroområdet finns idag en stor spridning av såväl räntor som sysselsättningsnivåer. Men en gemensam räntepolitik men med olika finanspolitiska instrument skapas en oro på marknaden över hur Europa ska enas om gemensamma lösningar. Det finns också förslag på att på längre sikt skapa en mer homogen finanspolitik, något som kan skapa andra förtroendekriser, främst för Europasamarbetet i sin helhet.

Grundproblemet i de skuldtyngha länderna tillskrivs dålig konkurrenskraft, svag tillväxt och hög arbetslöshet. Lösningen på skuldkrisen innebär stora besparingar inom offentlig sektor vilket i sig förväntas späda på regionernas grundproblem. Såväl ECB, OECD som IMF förväntar sig en recession i Euroområdet under början av 2012. Med en negativ tillväxt minskar efterfrågan på nya varor och tjänster vilket påverkar exportberoende länder som Sverige.

I USA finns liknande problem med skattefinanserna och hushållens ekonomi. Även där vilar ett mörkt skuldtyngt moln över ekonomin. Marknaden har dock visat ett större förtroende för USA:s möjligheter att lösa krisen och såväl tillväxten som sysselsättningen är starkare än befarat. Men det finns en stor oenighet i de politiska kamrarna och framtiden är oviss.

På en global nivå förväntas också den ekonomiska tillväxttakten att minska något.

Sammanfattningsvis väntas tillväxten minska under 2012, något som ger effekt på den internationella efterfrågan och Sveriges export.

Nationell kraftig inbromsning

Sverige som exportberoende land är i behov av en gynnsam internationell marknadsutveckling. Förtroendekrisen för euron och de underliggande finanserna i framförallt sydeuropa påverkar svensk export och sysselsättningen förväntas minska under första halvåret 2012. Om Eurosamarbetet förtroendekris löses bibehållen eurozon och med för marknaden trovärdiga metoder förväntas sysselsättningen öka redan i slutet av 2012. Det innebär att den ekonomiska påverkan på kommunerna i form av skatteunderlag inte förväntas påverkas åt något håll. Tillväxttalen förväntas också gå ner under första halvåret för att sedan vända upp. 2014 och 2015 blir, med antagandet att euron återvinner förtroende, goda år för Sverige, eftersom förutsättningarna att delta i en harmonisering av den internationella marknadens efterfrågan är stor i Sverige då våra statsfinanser är i balans. Sysselsättning och tillväxttalen under 2015 förväntas vara de bästa under perioden 2012-2015.

Närtrender – konsekvenser

Närtrender, är trender som härrör från globala strömmar men som antingen stärks eller försvagas på grund av lokala förutsättningar. Sådana förutsättningar kan vara nationellt politisk agenda, klimat, regional politisk agenda, nationalekonomiska förutsättningar, kulturer m.m.

Åldrande befolkning

Sveriges befolkning är präglad av tre ålderspucklar, (födda 45-55, 65-75 och i slutet av 80 talet och början på 90 talet). Medelåldern i Sverige hade år 2010 stigit med ca: 0,5 år, och i Piteå hade medelåldern stigit med knappt två år sedan 2000. I Piteå har antalet födslar minskat sedan början av nio-tio-talet, något som kommunen delade med riket fram till år 2000 då riket vände och ökar medan födelsetalen i Piteå fortsatt minskat. Födelsetalen beror till stor del på hur många kvinnor i barnafödande ålder som bor i kommunen och är svårt att påverka på kort sikt. Genomsnittsåldern för förstföderskor var 29 år under 2009. Prognosen för Piteås befolkning fram till 2019 är en marginell minskning med 100 personer. Sett till åldergrupper är däremot den prognostiserade förändringen kraftig. Åldersgruppen 66 år och äldre kommer i Piteå att öka med 2000 personer från 2009 till 2019, samtidigt som åldersgruppen 16-65 år minskar med 2000 personer.

Konsekvenser för Piteå Kommun

- Sett ur försörjningsbörda innebär det en skillnad på 4 000 personer, inom loppet av 10 år, vilket troligen leder konsekvenser för kommunens verksamheter.
- Statistik visar att äldre är mer olycksdrabbade vilket också kan påverka antalet olyckor och i sin tur ytterligare ökat vårdbehov.
- Minskad befolkning i arbetsför ålder kommer med all sannolikhet att innebära arbetskraftsbrist.

Ökad rörlighet

Europeiskt samarbete inom utbildning fram till 2020 ska inriktas på livslångt lärande och rörlighet som en realitet, förbättra och effektivisera utbildningsutbud och utbildningsresultat, främja lika möjligheter och aktivt samhälls deltagande, understödja innovation, kreativitet och egen företagande på alla utbildningsnivåer, satsning på forskning och innovation och bredband. Som ett led i ökad rörlighet föreslår kommissionen som riktmärke att "Lägst 80 % av eleverna i grundskolan ska undervisas i minst två främmande språk". I Piteå är det läsåret 2011/2012 i skolår 9, 64 % som läser främmande språk utöver engelska, variationen mellan skolorna är 33-74%.

Unga vuxna

Flyttintensiteten i Sverige för unga vuxna (20- 29 år) har enligt långtidsutredningen ökat från 6 % i början av nittioalet till ca 10 % i slutet av 2000. I andra åldergrupper ligger flyttintensiteten konstant på 1-2 %. I Piteå visar statistiken att åldrarna 20-24 år är mer flyttbenägna än i riket, vilket kan bero på att unga söker sig till utbildning på annan ort. Samtidigt har Piteå en lägre andel än riket som går vidare till högskoleutbildning. Ovanstående innebär att babyboomen i slutet av 80 talet inte får samma positiva effekt för Piteå, om inte kommunen lyckas locka tillbaka de unga vuxna. Generellt sett för hela befolkningen är Piteborna mindre flyttbenägna.

Migration och Integration

EU prioriterar integration och migrationsfrågor och vill främja utveckling av en hållbar migration genom en flexibel integrationspolitik för att möta kommande arbetskraftsbehov. Under 2009 invandrade mer personer än någonsin tidigare ett enskilt år, till Sverige. Det var 147 kommuner som ökade sin befolkning i Sverige 2009, 27 % av dem ökade genom positivt migrationsnetto. Utredning av SCB visar att Sverige måste öka sin invandring från 20 000 till 300 000 personer per år, fram till 2035, för att försörjningskvoten ska vara konstant, kopplat till den åldrande befolkningen. Detta bygger också på en kraftig befolkningsökning i landet. För att leka med tanken så innebär en prepositionell beräkning för Piteå ett behov av 1250 personer per år i netto. Vilket skulle ge en befolkning på 77 000 invånare. Ovanstående styrker sannolikheten att försörjningskvoten stiger, allt färre ska försörja allt fler.

Regionförstoring

Regionförstoring är ett vanligt förekommande begrepp i samtalen kring tillväxt. Detta för att regioner ofta har bättre förutsättningar att möta individens och marknadens allt mer komplexa krav, men också för att en ökad internationell konkurrens, eller kanske just på grund av den, så är konkurrenterna några andra än de närmaste regionerna. Incitamenten att jobba för en regional samverkan är därför större. I sysselsättningstermer, vilket är det vanligaste, innebär en regionförstoring att storleken på den lokala arbetsmarknaden ökar i geografisk storlek. Piteå tillhör den Luleås lokala arbetsmarknadsregion eftersom drygt 11 procent av Piteås sysselsatta pendlar till Luleå. Totalt är det drygt 17 procent som jobbar någon annanstans än i Piteå kommun (2008). Piteå har som gränskommun och närhet till Skellefteå stora förutsättningar att öka sitt arbetsmarknadsområde ytterligare, men också att växa närmare Luleå. I Piteå kommuns In- och Utflyttarenkät redovisas vilka attraktioner som saknas i Piteå enligt nyanlända Piteåbor. Högst upp kommer arbetsmarknaden och på topp fem i båda kategorierna kom bra kommunikationer, utbud av nöjen, kultur etc. Dessa behov är intimt sammankopplade med en naturlig och funktionell region, där arbetsmarknad utgör grund för pendling men där andra behov såsom kulturella och kommersiella stimulanser också berikas.

Regionförstoring är en direkt effekt av en individualiseringstrend och den ökande rörligheten. I början av 1950-talet motsvarade det sammantagna dagliga resandet ca 10 km/dag och invånare. Motsvarande värde idag uppskattas till ca. 50 km/dag och invånare. En stor del av denna ökning beror på arbetspendling. Detta har också inneburit att antalet lokala arbetsmarknader minskat gradvis sedan 1970 då det fanns 187 stycken till år 2008 då motsvarande siffra är 75 stycken.

33 procent av de sysselsatta i Sverige arbetar i en annan kommun än dess hemkommun, den överväldigande delen finns i storstadsregionerna, 1970 var det 14 procent. Det är inte bara bättre kommunikationer och större möjligheter att jobba hemifrån som möjliggjort denna utveckling utan också förändrade preferenser där god livsmiljö, god service, trygghet samt rimliga boendekostnader har fått större inverkan på människors liv.

Konsekvenser för Piteå kommun

- Flyttnettot kan ses som en indikator på hur attraktiv en kommun uppfattas.
- Ungas flyttbenägenhet innebär att babyboomen i slutet av 80 talet inte får samma positiva effekt för Piteå, om inte kommunen lyckas locka tillbaka de unga vuxna.
- En lyckad prioritering av faktorer som trygghet, god livsmiljö och god service kan få till följd att Piteå uppfattas som en attraktiv boendeort med ökad inflyttning även för de som behöver arbetspendla.
- Vikten av positivt invandrarnetto stärks för att bland annat motverka höjd försörjningskvot.
- Utveckla förutsättningar för pendling till arbete och fritid (efter en pågående kartläggningen)
- Ungas möjlighet till främmande språk bör öka, och variationerna mellan skolor ses över

Polariserande befolkning

I vägval för framtiden pekar SKL på en ökad polarisering i befolkning. Den ökade valfriheten ställer krav på att göra rätt val. En stor grupp unga är ambitiösa och har verktyg för att klara sig bra i morgondagens samhälle, men det finns unga som har svårare i ett kunskaps- och kommunikationskrävande samhälle. Boendesegregering ökar genom att resursstarka söker sig till vissa attraktiva bostadsområden och de resurssvaga hänvisas till billigare och mindre attraktiva områden. En minskad andel ungdomar, ofta med låg utbildning, bor kvar i mindre städer. Segregeringen bidrar också till värderingsskillnader, vilket kan leda till en alltmer polariserad politisk karta med kraftiga majoriteter för olika block i olika kommuner och valdistrikt.

SCB uppger i hushållens ekonomi att den disponibla inkomsten för de tio procent med högst inkomst har ökat med 55 % i fasta priser mellan 1991 och 2008. Motsvarande ökning för de tio procent med lägst inkomst är 4 %. Den genomsnittliga ökningen är 34 %. SKLs trendspaning av välfärdsbredningen uppger att skillnaden mellan rika och fattiga blir allt större. Nationellt ökar andelen fattiga barn, främst bland ensamstående kvinnor och invandrargrupper. Fler fattiga pensionärer, större skillnader i studieresultat i grundskolan, ökad andel unga i försörjningsstöd, bostadsbrist och bostadssegregering ökar klyftorna i samhället, både ekonomiskt och socialt.

Även skillnader mellan kommuner som blir inflyttningskommuner respektive utflyttningkommuner ökar skillnaderna såväl inom som mellan regioner. Segregationen mellan stad och landsbygd såväl som mellan olika typer av bostadsområden både i stad och land, ökar. Flyttströmmar går från inland till kust, och från norr till söder. Flyttströmmar utgörs till stor del av unga som är mer flyttningsbenägna. Unga flyttar ofta till universitetsorter eller större städer. Dessa trender påverkar Piteås demografiutveckling.

Piteå har en befolkning som har färre (10 %) med enbart grundskoleutbildning jämfört med riket (14 %), samtidigt har Piteå färre (30 %) med eftergymnasial utbildning relaterat till riket (36 %). Detta innebär att Piteås befolkning ligger på en mellanutbildningsnivå.

Piteå har en högre flyttningsfrekvens bland unga, de som flyttar skaffar sig i högre utsträckning högre utbildning. De som bor kvar har jämfört med de som flyttar en lägre utbildning och svårare att etablera sig på arbetsmarknaden.

Medelinkomsten i Piteå ligger fyra procent under riket, medan medianinkomsten i Piteå är två procent högre än rikets. Det är främst männens inkomst som drar upp medel och median värdet. Kvinnor i

Piteå tjänade 2009, femtusen kronor mindre än medellön för rikets kvinnor och 78 000 mindre än Piteåmännens medellön, trenden är dock positiv i båda fallen. Av de utrikesfödda i Piteå är en betydligt högre del arbetslösa både bland kvinnor och män jämfört med riket, men lägre än länet. Samtidigt är Piteås andel av utlandsfödda bland de lägsta i landet. Piteå har också en hög ungdomsarbetslöshet.

I Piteå bor 83 % (riket 79 %) av barnen 0-17 år antingen med gifta eller sammanboende vuxna. Totalt sett bor 85 % (riket 80%) av barnen med båda sina föräldrar vid 6 års ålder och 63 % (riket 58%) vid 17 års ålder. I Piteå är det 17 % av barnen som bor med ensamstående föräldrar, 13 % med mamma och 4 % med pappa, totalt ca 1400 barn. Ensamstående med ett och två barn har en lägre disponibel inkomst än riket. Piteå har således situation med fler sammanhållna familjer än i riket, där barnfamiljer med ett eller två barn har en något lägre medianinkomst än riket medan barnfamiljer med fler barn än två har en högre medianinkomst.

Piteå har en mindre andel barn med ensamstående föräldrar men dessa lever under sämre ekonomiska förhållanden än ensamstående i riket.

Arbetslöshet

Varselstatistiken ökade också under hösten 2011, inte i samma utsträckning som under 2008 men ändå en indikation på att arbetsmarknaden bromsar in. Det är främst tillverkande industri som drabbats och regionen präglade av varuproducerande och exportberoende näringar drabbas hårdast. Arbetslösheten förväntas enligt Arbetsförmedlingen öka i början av nästa år (2012) och svårast att få jobb blir det för dem som är nya på arbetsmarknaden, alltså ungdomar och utrikes födda som är nyligen inflyttade till Sverige. Dessa båda grupper är nu mycket stora till antalet i Sverige då immigrationen till Sverige de senaste åren varit 100 000 per år och årskullarna födda 1990-1992 är drygt 120 000 per år.

För Piteå som inte återhämtat sig sedan 2008 gällande ungdomsarbetslösheten är detta mycket alarmerande. Arbetslöshet innebär på lång sikt en polarisering och en känsla att stå utanför för individen och stora kostnader för samhället, i form av en negativ utveckling av antalet arbetade timmar. KOMMUT rapporten visar att föräldrars utbildningsbakgrund har betydelse för etablering på arbetsmarknaden. Av Piteås unga var det 45 % av kvinnorna och 35 % av männen som flyttat från kommunen vid 26 års ålder, av dem skaffade sig 72 % en eftergymnasial utbildning. Av de unga med lägst betyg i grundskolan är det 50 % som fullföljer gymnasiet (totalt 86%). Av de 14 % som inte fullföljer gymnasiet flyttar 28 %. De unga som inte avslutar sina studier har tre gånger så ofta inkomster via olika stödformer. Dessa utgörs i större utsträckning av försörjning via arbetslöshetsförsäkring än via sjukförsäkring och försörjningsstöd.

Även på den svenska arbetsmarknaden utmärks en betydande ungdomsarbetslöshet. I november 2010 var arbetslösheten bland ungdomar mellan 15 och 24 år 20 procent (%). Detta är högre än genomsnittet i Europa (SOU 2011:11).

Ungdomar fastnar dock sällan i långvarig arbetslöshet, utan är arbetslösa under relativt korta perioder. Detta tyder på att den svenska ungdomsarbetslösheten beror på inträdesproblem på arbetsmarknaden (SOU 2011:11).

Tänkbara orsaker till den höga ungdomsarbetslösheten är många. Bland annat ställer arbetsmarknaden allt högre krav på utbildning och erfarenhet, vilket de unga av naturliga skäl inte har i samma utsträckning som äldre. En stor del av de som fullgjort sin gymnasieutbildning varken arbetar eller studerar. Inträdesåldern på arbetsmarknaden är hög, även för högskoleutbildade. Allra svårast att få arbete är det för ungdomar som lämnat gymnasiet utan fullständiga betyg (SOU 2011:11). År 2005 hade 86 procent (%) av eleverna i Piteå kommun slutbetyg från gymnasiet, detta kan jämföras med 76 procent (%) i hela riket (Arena för tillväxt 2011).

Andra möjliga orsaker till den höga ungdomsarbetslösheten är lågkonjunkturen och demografin. Samtidigt som LO-ekonomerna, i rapporten "Ekonomiska utsikter våren 2011", förutspår en kraftig ökning av arbetsutbudet, växer befolkningen i arbetsför ålder. Detta kommer på sikt att innebära att

den ökade efterfrågan på arbetskraft, vilket pågått sedan 2009, inte räcker till för att sänka den totala arbetslösheten med mer än 0,8 respektive 0,4 procentenheter åren 2011 och 2012 (LO-ekonomerna 2011).

Även strukturella förklaringar till ungdomsarbetslösheten går att ge, så som arbetsmarknadens funktionssätt. Lagen om anställningsskydd (LAS), höga ingångslöner och höga skatter på arbete är några av de saker som återkommande hänvisas till, när det kommer till att förklara varför arbetsgivare väljer att inte anställa unga. Ytterligare en tänkbar orsak är arbetsmarknadens låga tillväxt. I privat sektor är nettotillväxten av nya jobb näst intill obefintlig, och har så varit sedan 1950-talet (Svenskt Näringsliv 2011).

I ett pressmeddelande från arbetsmarknadsdepartementet, den 23 december 2010, framhölls satsningar för att få bukt med ungdomsarbetslösheten. I årsskiftet genomfördes en rad åtgärder. En insats riktade sig till under 25 år, utan avslutad grund- eller gymnasieskolutbildning. Folkhögskolesatsningen förlängdes med ett år och vidgades så att ungdomar under 25 år kunde ta del av satsningen. Även förhöjda studiemedel för ungdomar 20-24 år infördes. En reformen som innebar möjligheter att arbeta en månad inom en fyramånadersperiod och ändå omfattas av jobbgarantin infördes. Detta leder till att fler ungdomar kvalificerar sig till jobbgarantin och att incitamentet att ta tillfälliga jobb ökar (Arbetsmarknadsdepartementet 2010).

Konsekvenser för Piteå kommun

Ovanstående pekar på fyra utsatta grupper i Piteå

- De med enbart grundskoleutbildning (lägre än riket). Unga med ej avslutade gymnasieutbildning bor i större utsträckning kvar i kommunen och har svårare att etablera sig på arbetsmarknaden.
- Arbetslösa särskilt bland unga och utlandsfödda.
- Barn till ensamstående föräldrar (färre än riket men med sämre ekonomiska förhållanden)
- Piteås kvinnor har lägre inkomst än kvinnor i riket och i länet samt betydligt lägre än Piteås män

Dessutom

- Av de unga som flyttar skaffar sig flertalet en högre utbildning, vilket kan innebära ett kompetenstapp för kommunen om vi inte lyckas attrahera dem till återflytt.

Behov av trygghet

SKL anger i vägval för framtiden att människor upplever en ökad känsla av otrygghet. Detta kan bero på såväl globalsårbarhet, högre trösklar för att ta sig in på arbetsmarknaden, ökat ansvar för sitt liv men även på medias beskrivningar av hot och våld. Metatrenden individualisering stärker individens möjlighet att själv välja, vilket i sin tur ställer ökade krav på individen själv. Möjligheter att välja förutsätter ett aktivt ställningstagande vilket kan skapa oro hos individen.

I undersökningar av levnadsförhållanden har andel hushåll som upplevt att de varit utsatta för stöld eller skadegörelse legat relativt konstant på 25 % sedan i början på 1980-talet. Andel hushåll som uppger att de varit utsatta för hot eller våld har ökat i Sverige från drygt 5 % 1980 till ca 7 % 2005. Samtidigt tror 80 % av befolkningen att brottsligheten har ökat, 29 % känner oro för ökningen, men av dem som känner oro är det tio procent som anser att denna oro påverkar deras beteende och/eller livskvalitet.

EU 2020 – tar upp frågor som initiativ mot demenssjukdomar, E-hälsa, rökfria miljöer, hälsoprogram för vissa målgrupper.

I Sverige har unga kvinnor (16-24 år) med problem av ångslan, oro och ångest ökat med åtta procentenheter på 10 år. Dessutom är utvecklingen att problematiken hos unga ökar i komplexitet,

droganvändning ökar och synen på alkohol är allt mer liberal. Detta ställer krav på så väl förebyggande som behandlande arbete.

EU 2020 – fortsätter med kamp mot fattigdom och social utslagning, barn och ungdomsfrågor i den så kallade sociala agendan. Transfereringssystemen har förändrats de senaste åren och samtidigt har kommunernas utbetalning av försörjningsstöd ökat. För Piteå kommun visar uppföljning av förändrade transfereringssystem att nytillkomna till transfereringssystemet till största delen kommer från arbetslöshet till försörjningsstöd. Piteå har trots ökning en förhållandevis låg andel som nyttjar försörjningsstöd, men ökningstakten är högre än för riket.

Nationella, regionala och lokala myndigheters roll är att tillhandahålla, beställa, och organisera tjänster av allmänt ekonomiskt intresse så nära användarnas behov som möjligt. Problematiskt är då att de i utanförskap deltar sällan i demokratiarbetet

Behov av ökad folkhälsa

Den svenska folkhälsopolitiken utgår från elva målområden som fokuserar på de faktorer i samhället som påverkar folkhälsan, det vill säga på livsvillkor, miljöer, produkter och levnadsvanor. Ansvaret för målen är fördelat mellan olika aktörer och nivåer i samhället. Trygghet är en viktig faktor för att individen själva ska kunna förändra sin egen hälsa. Samhällsplanering är en annan faktor som ger förutsättningar för individen att kunna göra hälsosamma val i sin vardag. Ekonomisk otrygghet påverkar också folkhälsan för utsatta grupper.

Boendemiljöer

Förväntningar på livskvalitet ökar, det gäller även om man är gammal eller funktionsnedsatt. Man vill kunna bo kvar hemma, vilket kräver allt fler bostäder som är anpassade för olika behov. Kraven ökar på tillgänglighet till det allmänna samt offentlig och privat service, för alla grupper i samhället.

Boendemiljöer får allt större vikt för trygghet, men även som en allt viktigare faktor vid val av bostadsort, som inte självklart behöver vara densamma som arbetsort. Tecken finns för att allt fler flyttar ut i fritidshusområden, utan att man vill ge avkall på den infrastruktur som finns i planlagda områden. Fler söker stadsnära men även vattennära boendemiljöer. Allt detta ställer krav på kommunens samhällsplanering för att vara en attraktiv boendeort, och därigenom ökad befolkning. Enligt Kairos Future efterfrågar många unga det äkta och genuina, som i något avseende gör kommunen unik.

Jämställdhet och diskriminering

Utvecklingen mot jämställdhet går långsamt och EU 2020 föreslås innehålla åtgärder för att påskynda arbetet. Möjligheten att förena arbets- privat- och familjeliv är också en prioriterad fråga. CEMRs jämställdhetsdeklaration hade i september 2011 undertecknats av 80 kommuner i Sverige och totalt av 1060 kommuner/regioner i Europa. Arbetsmarknadens parter i EU har arbetat för att uppmärksamma könsroller, stödja kvinnor i beslutsfattande ställning, skapa balans mellan arbetsliv och privatliv samt hantera löneskillnader mellan könen.

För att motverka diskriminering har antidiskrimineringsdirektiv utarbetats för att säkerställa likabehandling av personer oavsett religion, övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning.

Mänskliga rättigheter

Mänskliga rättigheter reglerar förhållandet mellan individ och stat, och genom lagstiftning gäller skyldigheterna likaväl kommuner. Genom kommunala beslut kan åtgärder vidtas för att bidra till att stärka och försvara rättigheterna. Kommunernas dagliga kontakter med medborgare kan också innebära risker för att människors rättigheter kränks av kommunerna. Kommunerna kan anlägga ett rättighetsperspektiv genom att arbeta för att;

Alla som använder sig av kommunens tjänster ska kunna åtnjuta dem på lika villkor, samt rätt att delta i beslutsfattande genom medborgardialog samt uppföljning och analys av att rättigheterna uppfylls.

Konsekvenser för Piteå kommun

- Förutsättningar för ökad folkhälsa som en del i samhällsbyggnad
- Prioritera utveckling av boendemiljöer
- Tillgänglighet för alla grupper i samhället, såväl fysisk tillgänglighet som information

Maktförskjutning

En del av maktförskjutningen består av centralisering och regionalisering. Trender för det området är

- Ökade rättighetslagstiftningar för individen, som ska realiseras på kommunal nivå
- Strukturella förändringar i bl.a. statliga verk som regionaliseras
- Regionalisering som minskar nationalstaternas makt som stöds av EU 2020, och förskjuter makt till regioner
- Minskad kommunal påverkan

Trenderna har delvis sin grund i metatrenden individualisering, men även i globaliserad ekonomi samt att ökade krav på individualiserad välfärd ökar behov av kontroll och administration som i sin tur leder till behov av samverkan för att klara kommunernas uppdrag.

Ökade krav på individuella lösningar och delaktighet

Kairos Future uppger i sina undersökningar att unga vuxnas värderingar präglas av individualism, antiauktoriteter, rörlighet och att de är multipla i sina värderingar och beteenden. Personliga relationer värderas högt och de söker efter det äkta och unika. De vill inte arbeta i hierarkier. Som personer är de starka individualister men på en samhällelig nivå tror de att människor gynnas mer av samhälleliga lösningar än att var och en sköter sitt. Fler flickor än pojkar har höga ambitioner och mycket tyder på att det är fler kvinnor som kommer att nå maktpositioner i samhället.

Medianåldern i kommunfullmäktige i landet har ökat från 48 – 53 år mellan 1988 och 2006. Medelålder för kommunalt anställda i landet har ökat från 44,4 år till 46 år under samma period. Medborgarnas medvetenhet över vilka krav de kan ställa ökar genom en ökad transparent information, men också genom lagstiftningar och EU direktiv. Samtidigt visar olika undersökningar enligt SKL att det är en klar majoritet som kan tänka sig att betala extra för att själv få bättre kvalitet och/eller service inom kärnverksamheterna, men också att betala mer i skatt för att alla ska få bättre service och kvalitet i dessa tjänster. Opinionsundersökningarna tyder på att välfärdstjänster värderas högt av Sveriges befolkning.

Rättigheter via lagstiftning ökar, valfrihetsreformer ökar och valen blir allt fler, vilket har medfört att kommuner i allt större utsträckning tydliggör sina tjänster för medborgarna. Under 2008 hade drygt 55 % av kommunerna någon form av tjänstegaranti, jämfört med 2003 då 15 % hade det. Piteå införde under 2010 ett tydliggörande av kommunens tjänster genom ”I Piteå kan du förvänta dig”.

Behov att kommunicera och delta i beslutsfattande mellan valen, genom medborgardialog ökar, Samtidigt minskar partiernas medlemmar, och deltagande i traditionella politiska möten. Piteå har valt en medborgardialog som utgår från de politiskt valda församlingarna för att politiken ska vara en aktiv del i medborgardialogen. Det innebär en rad metoder där de konsultativa frågorna beslutas av nämnder och styrelse, och de frågor som initieras av medborgarna sammanställs eller vidarebefordras till politiskt valda församlingar för beslut.

Identitetsekonomi istället för behovsekonomi?

Högre standard medför att en större del av konsumtionen övergår till att vara identitetsstyrd istället för behovsstyrd. Enligt Kairos Future är att göra om oss själva nästa trend. Vi söker upplevelser som förändrar oss själva, allt från personliga tränare till äventyrsresor, där upplevelser och personlig utveckling kan kombineras. Det materiella minskar som statusmarkör, för utom vad gäller boendet. Jakten på bekräftelse innebär att göra rätt val, vilket innebär att vissa känner ökad stress eller mår dåligt. Medborgare som efterfrågar alternativa, skraddarsydda lösningar – genom ökad individualisering kan påverka kommunens tjänster, men även också kommunens fördelning av

tjänster. Hur kan en kommun agera för att behov och likställighetsprinciper ska styra kommunernas tjänsteutbud, samtidigt som en ökad individualisering sker?

Konsekvenser för Piteå kommun

- Tjänstedirektivet
- Flexibilitet för individuella lösningar och en resursfördelning efter behov
- Fortsätta utveckla medborgardialog

Ökad miljömedvetenhet

Medeltemperaturen stiger i världen, och innebär bl.a. smältande polarisar, ökad risk för översvämning, risk för ras med mera. Världen håller klimatmöten. Energianvändningen ökar och energifrågan är en internationell fråga som är säkerhetspolitiskt laddad. En väl fungerande energiförsörjning är central för världsekonomin. Behov av förnyelsebar energi ökar och alternativa transporter behövs för att minska utsläppen. Norrland har goda möjligheter att utveckla affärsmöjligheter inom vind, vatten samt bioenergi. Även andra branscher som har ett stort behov av grön el och kyla har visat ett begynnande intresse, datacenteretableringen i Luleå kan vara en början på en ny näring för regionen.

Vatten är en global bristvara, och en viktig faktor för hälsan. Vatten är dels en solidaritetsfråga där Sverige och andra länder kan bistå med kunskap och teknik till de länder där vatten är en bristfråga. Samtidigt är det en konkurrensfördel för de länder som har god tillgång till vatten. Vikten av att bevara tillgången till vatten med god vattenkvalitet är såväl en strukturfråga som en beteendefråga för befolkningen.

Miljömedvetenheten hos människor ökar vilket ökar kraven på förhållningssätt och beteenden hos varje individ men även på kommunernas agerande. I Piteå så antar kommunfullmäktige i december 2010 en klimat- och energiplan med syfte att bidra till en hållbar energianvändning inom ett energisystem som är tryggt, kostnadseffektivt och ger låg inverkan på hälsa, miljö och klimat. Piteås övergripande mål är att ”Piteborna har goda förutsättningar att enkelt kunna göra miljömedvetna val. Tillsammans bidrar vi till ett hållbart samhälle, som är energieffektivt och ger låg inverkan på klimatet.”

EU-direktiv innebär att andelen förnyelsebar energi ska öka med 20 % till år 2020, vilket för Sverige innebär 50 %. Tillgång till såväl kunskap som klimatsmart teknik, kan komma att bli en konkurrensfördel mellan kommuner och regioner. Piteå har hög kunskap inom förnyelsebar energi – och kan sägas utgöra ett kunskapskluster inom området. Detta utgör forskning och utveckling som en viktig faktor för Piteå kommun.

Konsekvenser för Piteå kommun

- Efterfrågan av kunskap, forskning och utveckling inom förnyelsebar energi ökar
- Energieffektiva system som bidrar till minskat behov av energi.
- Samhällsutveckling som möter nya krav och behov

Trendernas effekt för Piteå kommun

Världsekonomin påverkan på region och kommun

Påverkan på efterfrågan efter de oroligheter som finns i västvärlden har påverkat de norrländska exportberoende näringslivet. I Norrlandsfondens konjunkturbarometer görs en samlad bedömning att konjunkturläget är bättre än normalt, även om det skett en tillbakagång det senaste året. Nedbrutet ber bransch ser det dock något annorlunda ut. Inom den exportintensiva industrin känns det internationella oron av, framförallt är det pappers och massindustrin tillsammans med övrig trävaruindustri (de branscher som ofta leder konjunkturen) som känt av en svagare efterfrågan och fallit tillbaka. På grund av stora investeringar hålls dock järn- och stålindustrin fortsatt uppe.

Exporten i industrin har också under 2011 minskat, cirka 40 % av företagen har en minskad export jämfört med året innan. Under 2000 talet är det endast 2008 och 2009 som har en sämre utveckling.

Något mer överraskande är det att detaljhandel återgott till en normal konjunktur från fjolårets höga siffror. Hushållen har påverkats av det ostabila läget och väljer att konsumera mindre.

Då investeringstrycket fortsatt är högt och en ökad rationaliseringstrend kan skönjas har företagstjänster, med datakostulterna i spetsen, upplevt konjunkturförstärkning och signalerar personalbrist och visar tecken på överhettning.

I Norrbotten upplever byggindustrin en stark konjunktur, utfallet har också varit högre än det branschen förväntade sig för ett år sedan. Även verkstadsindustrin har en, i relation till övriga industribranscher, stark konjunktur. Näringslivet i Norrbotten har den starkaste konjunkturen i Norrland och antalet anställda i företagen har ökat kraftigt de senaste åren. Kapacitetsutnyttjandet har dock minskat från en väldigt hög nivå vilket gör att riskerna för överhettning bedöms som mindre. Bedömningen är dock att i Norrbotten, som de flesta andra regioner, är konjunkturen betydligt svalare under andra halvan av året. Trävaruindustrin, som brukar vara konjunkturledande, visar på en kraftig inbromsning från en mycket stark konjunktur 2010 till en väldigt svag 2011. Företagen inom trävaruindustrin är dock optimistiska och tror framförallt på ökade ordrar på den inhemska marknaden. Generellt för Norrbotten är det en stor andel företag som upplever att det är brist på personal, speciellt ingenjörer.

Den lokala ekonomin bromsar in

Baserat på Piteås företags bokslut 2010 och jämfört med föregående år så har Piteås företag fortsatt en hög omsättningstillväxt. Nästan 6 av 10 företag visar på ökad omsättning och generellt har omsättningen ökat med 13 procent för året. Något som placerar Piteå på fjärde plats i länet, endast passerade av malmfältskommunerna. Däremot har Piteås företag fortsatt svårt att tjäna pengar. Resultatet är negativt, i genomsnitt har företagen i Piteå minskat sitt resultat med 60 148 kronor. Trots detta är det fler företag som ökar resultatet än de som minskar. Piteå Hamn redovisar också en minskad intäkt vilket sammantaget ger bilden utav att de största företagen med en stor exportmarknad och är mer påverkad av internationell oro och konkurrens har svårare att tjäna pengar. I länet är det endast Haparanda som har en lägre resultatutveckling än Piteå. Jämfört med förändringen mellan 2008 och 2009 är trenden positiv vad gäller omsättning och resultatutveckling.

Utvecklingen för Piteås företag under 2010 placerar kommunen på 123:e plats i riket och sjunde plats i länet. Under de senaste fem åren är 2011 det sämsta året i relation med andra kommuner, men Piteå är fortsatt en stark tillväxtkommun, på plats 14 i landet sett över tre år. Norrbotten som län är också starkt, fjärde plats bland länen och visar en stark utveckling inom såväl omsättning som kreditvärdighet.

Under andra delen av 2011 har sysselsättningen sviktat i Piteå. I kommunen har det sedan tidigare funnits höga arbetslöshetstal inom utsatta grupper. Nu viker också antalet nyföretag, varslen och konkurser ökar från låga nivåer och viktiga branscher för Piteå har noterat en minskad efterfrågan.

Positivt är den fortsatta utvecklingen inom gruv och mineraler. På fastighetssidan har PNF en stor vakansgrad som i sig har förklaringar men är ett oroande bagage att ha in i 2012.

Det finns anledning för oro på såväl kort som långsikt. Den internationella efterfrågan är svåranalyserad och avtagande, samtidigt som vi befinner oss just nu inne i skeenden med generationsväxlingen, behov av samverkan, ökad och varierad efterfrågan inom LSS och äldreomsorg till följd av demografiutveckling och individualisering. Alla dessa delar påverkar den kommunala ekonomin. Det är två områden som kommer att kräva tydliga strategier för att klara verksamheten långsiktigt.

Det ena området är generationsväxlingsfrågan där det redan nu är hård konkurrens inom vissa yrkeskategorier, vilket gör att lönenivån trycks uppåt. Kommunen håller på att arbeta fram en lönebildningsstrategi som gör att kommunen kan hantera frågan långsiktigt. Samtidigt pågår ett arbete med attraktiv arbetsgivare för att Piteå kommun ska kunna få arbetskraft till sina verksamheter. Den andra frågan är det ökade demografitycket inom äldreomsorgen, där vi under ett antal år kunnat se att antalet äldre ökar och att vårdtyngden blir allt tyngre. Situationen kommer att påverka kommunens ekonomi framöver.

Hushållens ekonomi – en ökad skuldsättning ökar risken

Hushållens belåning har under 2000-talet ökat till följd av historiskt låga räntenivåer. Det har bland annat blivit allt vanligare att handla på kredit. Bilar, båtar, hemelektronik, möbler, resor osv. är sådant som ofta handlas på kredit. Hushållens skulder består till cirka 75 procent av lån med bostad som säkerhet. Resterande skulder är till stor del så kallade konsumtionskrediter samt skulder till staten, t.ex. studielån (Statens bostadskreditnämnd 2011).

Konsumtionen i Sverige ökar betydligt starkare än i övriga EU. Hushållens konsumtionsutgifter har ökat starkt fjärde kvartalet 2010, med 1 procent (%) från tredje kvartalet. Eftersom hushållens inkomster inte räcker till för att finansiera konsumtionen, har sparandet använts till detta ändamål. Under 2010 minskade hushållen sitt sparande med sammanlagt 32,2 miljarder kronor (SCB, Sveriges ekonomi Statistiskt perspektiv, Nr 1 2011)

I Riksbankens Stabilitetsrapport (2010:2) bedöms dock hushållen ha en god motståndskraft mot höjda räntor. Många av de hushåll som har stora skulder har två inkomstagare och kan hantera ökade räntekostnader (SCB, Sveriges ekonomi Statistiskt perspektiv, Nr 1 2011).

Hushållens skuldsättning kan undersökas på tre olika sätt. I Arena För Tillväxts rapport Sverige nya Geografi 2011, redovisas skuldsättningsgraden, det vill säga skulderna dividerat med hushållens tillgångar. Tillgångarna består av reala tillgångar, dvs. bostad, tomt samt finansiellt sparande. Detta innebär att om hushållen ökar sitt sparande eller om marknadsvärdet på bostaden stiger, går hushållens skuldsättningsgrad ned.

Enligt rapporten ligger skuldsättningsgraden i Piteå på mellan 32 och 41 procent (%) av de totala tillgångarna. Detta är, om man jämför nationellt, ganska höga siffror (Sveriges nya geografi 2011). Antalet skuldsatta i Piteå var år 2007, 22 293 personer (SCB). Antalet skuldsatta som hamnat hos Kronofogden var, år 2010, 1137 personer (Kronofogden).

Ett annat sätt att mäta skuldsättning är hushållens skuldkvot. Vilket innebär att man anger skulderna som en andel av disponibel inkomst. I och med att Sverige under en tid haft ett lågt ränteläge har hushållen lånat allt mer, hushållen klarar en högre skuldkvot än tidigare tack vara det låga ränteläget.

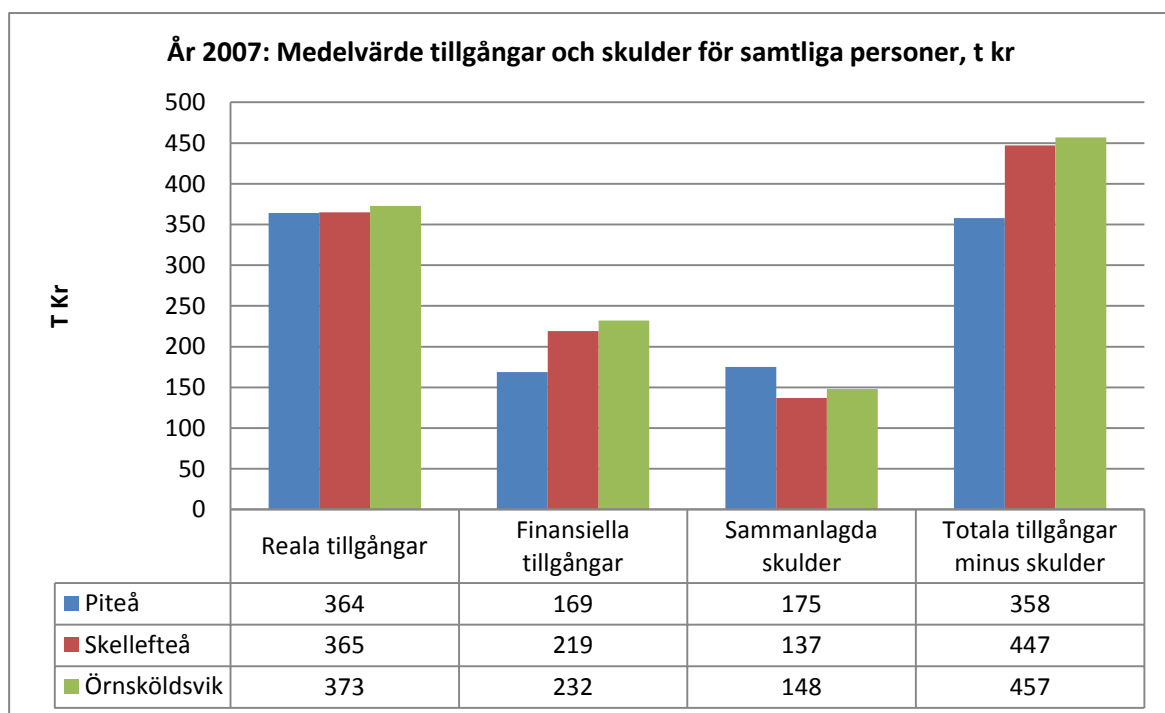
Swedbanks Boindex ligger nära detta sätt att räkna. Boindex talar om hur väl hushållen har råd med sina husköp. När hushållen använder 15 procent (%) av förvärvsinkomsten före skatt till bolånekostnader är Boindex 100. Ju högre siffra där efter, ju bättre förmåga har hushållen att finansiera sitt boende. Enligt Boindex, andra kvartalet 2011, ligger Piteå kommun på 226,5. Detta

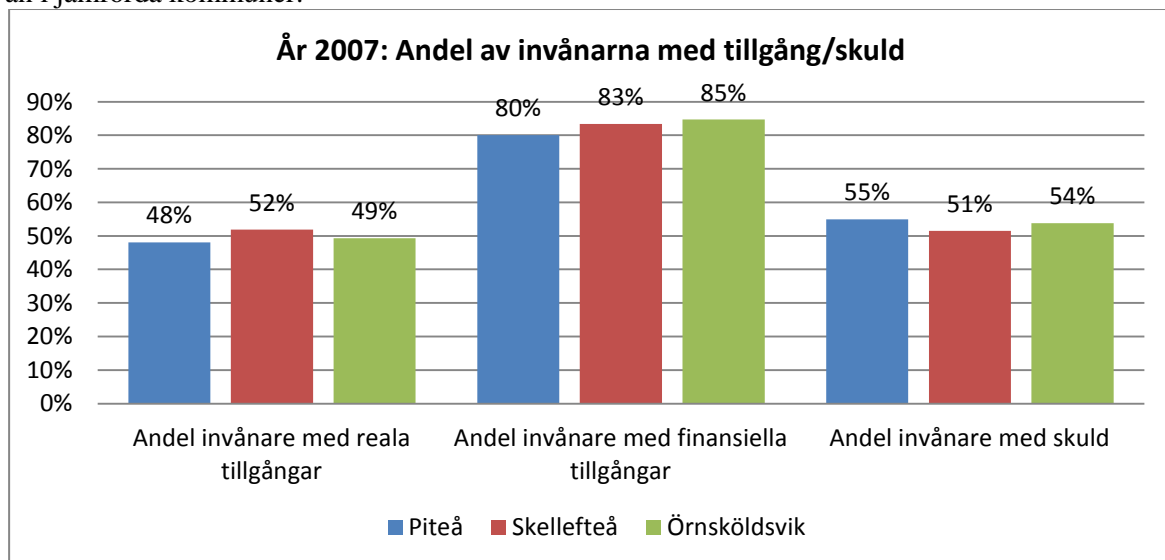
innebär en tredjeplats mellan 48 jämförda kommuner. Andra kommuner som ligger bra till i Boindex är Örnsköldsvik (1) och Skellefteå (5).

Ett tredje sätt att mäta skuldsättning är räntekvoten. Detta innebär att hushållens ränteutgifter divideras med disponibel inkomst. Räntekvoten illustrerar hushållens kostnad för sina skulder. I och med att ränteläget varit så lågt under 2000-talet ligger räntekvoten idag på runt 4 procent (%).

För att förstå hur Piteå kan ligga så pass bra i Boindex, men samtidigt ha så hög skuldsättningsgrad har Piteå jämförts med Skellefteå och Örnsköldsvik, som ligger bra till i Boindex, och som år 2007 hade betydligt lägre skuldsättningsgrad än Piteå.

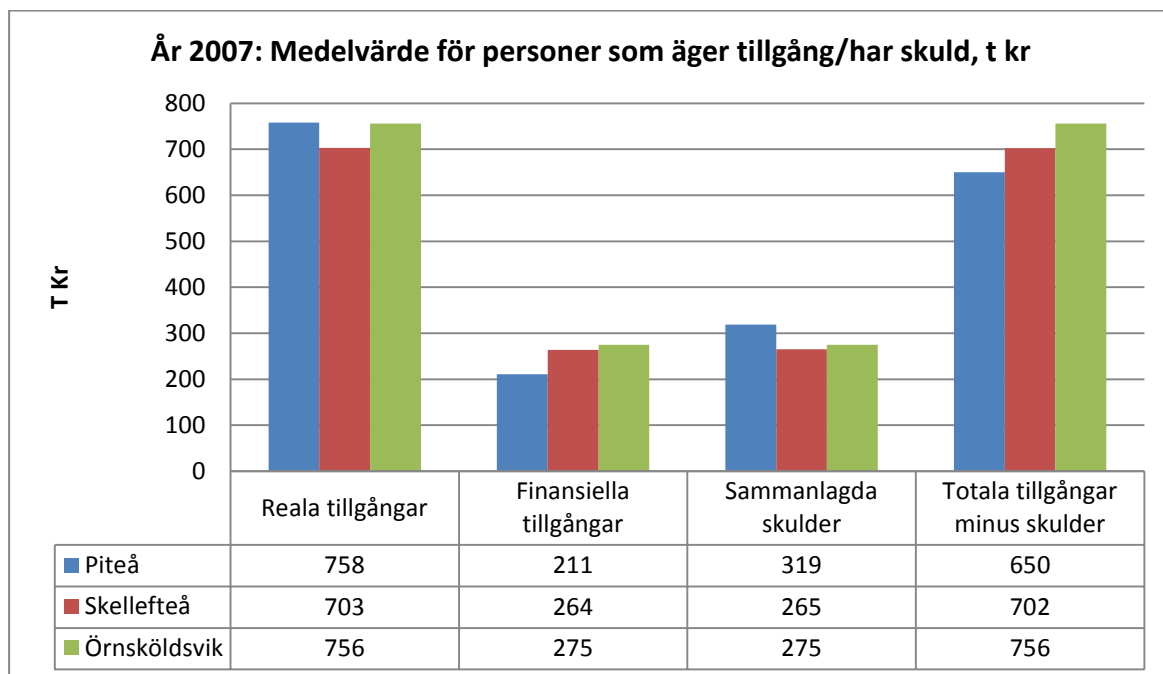

Diagrammet ovan visar medelvärdet på tillgångar och skulder för samtliga invånare i kommunerna. Man kan se att de reala tillgångarna är förhållandevis jämnt fördelade mellan kommunerna, men att sparandet är betydligt lägre i Piteå kommun. Skulderna är också högre i Piteå kommun vilket leder till att de totala tillgångarna minus skulderna blir ungefär 100 000 kr lägre per invånare i Piteå kommun än i jämförda kommuner.

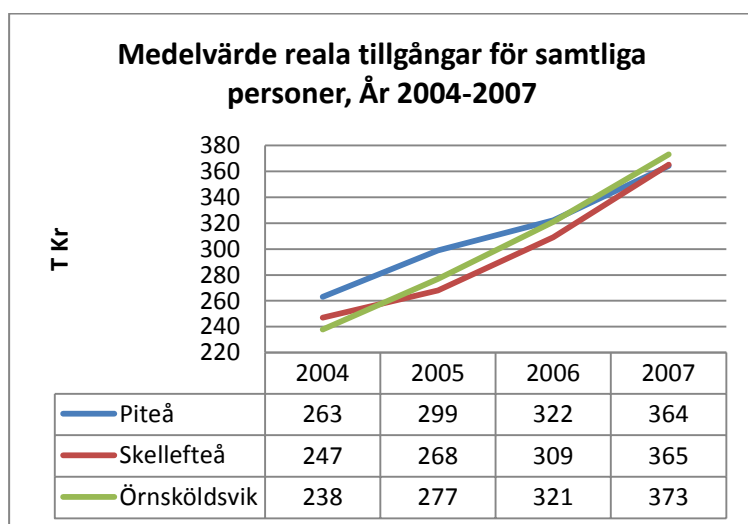

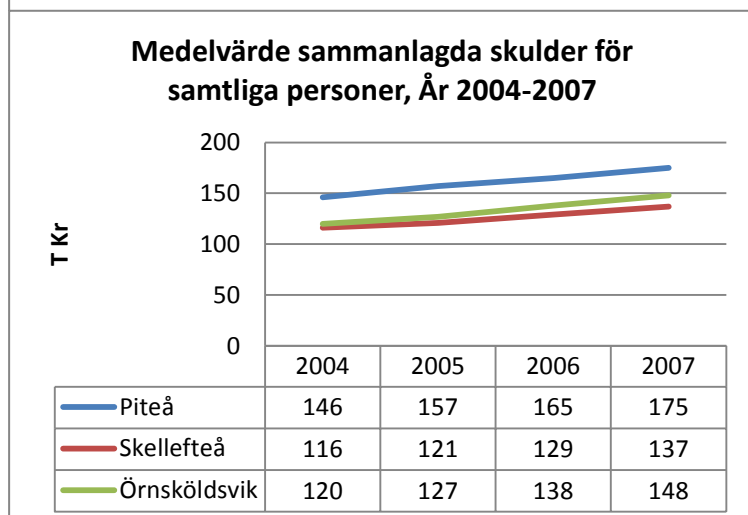
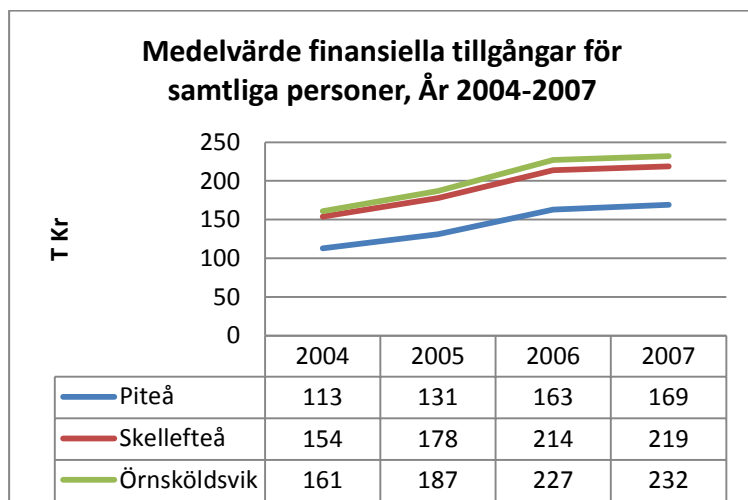

Diagrammet ovan visar andel invånare i respektive kommun som äger tillgångar och har skulder. Man kan se att andelarna är relativt lika i de jämförda kommunerna.

Diagrammet ovan visar medelvärde för personer som äger tillgångar och har skulder. I Piteå kommun kan man se att de finansiella tillgångarna ligger ca 50 000-60 000 kr lägre/per innehavare än i jämförda kommuner. Detta samtidigt som de sammanlagda skulderna ligger 50 000- 60 000 kr högre per skuldinnehavare i kommunen.

Om man jämför diagrammen ovan, kan man se att medelvärdet på reala tillgångar i Piteå, är det enda medelvärdet där ökningen över tid inte följer samma mönster som i jämförda kommuner. I Piteå har medelvärdet på reala tillgångar ökat med 38 procent (%) mellan 2004-2007. Detta kan jämföras med en värdeökning på 47 procent (%) i Skellefteå och en ökning på 56 procent (%) i Örnsköldsvik, under samma period. Vad gäller medelvärdet på finansiella tillgångar har detta, i alla tre kommuner ökat med mellan 42-49 procent (%) mellan 2004-2007. Medelvärdet på totala skulder har, under samma period, ökat med 18-23 procent (%) i jämförda kommuner.

Sammanfattningsvis kan man då anta att Piteås hushåll har ökat sin skuldbörda och inkomster i samma utsträckning som jämförda kommuner, medan de reala tillgångarna (oftast fastigheter) inte har vuxit i ekonomiskt värde på samma sätt. Det är en fördel för Piteås attraktivitet då ingångskostnaderna på fastighetsmarknaden då är lägre än i andra kommuner men utgör ett orosmoment då lånen ändå fortsatt stiger i samma utsträckning. Troligen lånar piteåborna till annat.

Möjliga åtgärder för Piteå kommun

- Goda ekonomiska förutsättningar ger möjligheter till snabba omställningar
- Stärka varumärket som en god boendeort
- Allas ansvar att prioritera åtgärder som stärker befolkningsökning
- Samverkan med andra aktörer och kommuner
- Förhållningssätt som sätter brukare och medborgare i fokus.
- Attraktiv arbetsgivare

- Motverka utanförskap och utsatthet

Arbetskraftsbrist utifrån generationsväxling

Enligt SCB var försörjningsbördan för Sverige år 2009, 71 personer per 100 personer i förvärvsaktiv ålder, till 2020 förväntas siffran ha ökat till 78. Detta beror inte främst på minskat antal förvärvsaktiva utan på att antal barn, ungdomar och pensionärer ökar.

I Piteå kommer vi enligt prognoser att minska med 2000 personer (8 %) fram till 2019, för fyrkanten är minskningen 8 000 personer totalt, eller nio procent. Piteå har både en äldre arbetsför befolkning samtidigt som ungdomskullarna i Piteå är större jämfört med övriga fyrkanten, detta innebär att generationsskiftet kommer att vara större i Piteå.

Av de 4000 som kommer att gå i pension i Piteå fram till 2019 kommer mer än hälften från hälso- och sjukvårds, tillverknings och utbildningssektorerna, vilket skulle kunna vara en fördel när det gäller utbildningsinsatser. Övriga kommuner i fyrkanten har en pensionering som är mer spridd över sektorer. De sektorer i regionen som har flest pensionsavgångar att vänta är hälso- och sjukvård samt tillverkningsindustrin. Konkurrensen om arbetskraft kommer att vara hård särskilt mellan och inom dessa sektorer. Detta kopplat till att antalet äldre ökar och den attraktivitet som finns för vårddyrket idag komplicerar problematiken ytterligare.

Andelen som går i pension kommer att under överskådlig tid framöver vara fler än de som kommer in på arbetsmarknaden. Nästa stora ålderskull är födda 65-75, och de går i pension mellan 2030 och 2040. Med dagens födelsetal finns inga tecken på en babyboom som kan ersätta den pensionsavgången.

Grund- och gymnasieskolan har ett stort ansvar för att alla barn och unga genomgår sin utbildning, och motiveras till vidarestudier för att upprätthålla en kompetent arbetskraft i framtiden. I växlingen av generationer på arbetsmarknaden är det viktigt att hitta system för kunskapsöverföring för att inte både arbetskraftsbrist och kompetenstapp ska uppstå samtidigt. I Sverige är det två elever av 16 som byter utbildning under det första året. Medie – och handelsprogrammet står för de flesta bytena medan bygg – och industri står för minst antal byten. Kön fördelningen är skev i flertalet program även om en vis utjämning skett inom såväl bygg och teknik som inom omvårdnad. De program som ökar mest nationellt är Hantverk och Energi.

Möjliga åtgärder för kommunen

- Verka för ökad inflyttning av arbetsför befolkning
- Utveckla boendemiljöer som tilltalar unga vuxna
- Attraktiv arbetsgivare för den kommande generationen
- Riktade utbildningsinsatser i samverkan inom regionen
- Praktikplatser i särskilt utsatta sektorer för att tillvarata den arbetskraftsreserv som dagens arbetslösa utgör
- Utveckla Piteå kommun som studentort
- Utveckla studie- och yrkesvägledning inom grund- och gymnasieskolan
- Aktivt verka för att antalet som fullgör sin utbildning ökar

Förändrad samhällsbyggnad

Ett förändrat samhälle kräver också en förändrad samhällsbyggnad. Samhället förändras genom att fler blir äldre och konkurrensen om unga vuxna ökar. Efterfrågan i den strukturellt förändrade befolkningen förändras också genom ett ökat krav på flexibilitet och delaktighet i samhällsbyggnad.

Samhällsbyggnaden behöver möta denna förändrade samhällsbild. Dels genom att möta förändrad efterfrågan på boendemiljöer, centrala lägen, gärna vattennära. Samtidigt finns en ökad efterfrågan på fritidsboende med god kommunikation och annan infrastruktur.

Konkurrensen gör också troligen att arbetspendlingen kommer att öka. För att minska påverkan på klimat och dess följdkonsekvenser är det viktigt att ”hela resan” perspektivet beaktas och att kommunikationer i form av kollektivtrafik och sammanbyggda transportsätt underlättas. Attraktiva boendemiljöer är inte bara läge utan också utformning. Samhällsbyggnaden behöver vara flexibel såväl för medborgarnas dagliga användning men också till en allt snabbare förändring.

Unga vuxna är en bristvara och således behöver importen av arbetskraft öka. Migrationen ställer nya krav på integration av såväl kulturella som sociala faktorer. Ur ett samhällsbyggnadsfokus måste integrationen underlättas genom en mångfacetterade boendemiljö med såväl egna hem, mindre flerfamiljsboenden och stora flerfamiljsboende.

Den ökade medvetenheten om klimatets påverkan skapar också ny efterfrågan på samhället i form av god tillgänglighet till kollektivtrafik, klimatsmarta lösningar i byggande som driftande av fastigheter samt en god och tilltalande offentlig miljö.

Då samhället i större utsträckning än tidigare riskerar att bygga klyftor mellan grupper i samhället är tillgänglighetsaspekten än mer central. Service, såväl offentlig som privat, ska göras tillgänglig på ett kostnadseffektivt sätt i såväl stad som land. Funktionsnedsättningar skapar i sig utsatthet, och samhällsbyggnaden kan underlätta, och försvåra, nedsättningarnas påverkan på individen.

Individens möjlighet att påverka kan också vara en drivkraft för förändrade planprocesser och delaktigheten i det nya samhällets uppbyggnad. Medborgardialogen blir i denna process än mer central.

Förutsättningar för en god folkhälsa är också viktigt i den framtida samhällsbyggnaden. Trender skapar också en ökad känsla av oro, något som en god offentlig miljö och samordning mellan olika aktörer i samhället kan minska. Upplysta och väl använda gång och cykelvägar tilltalar såväl en klimatsmart transport som en god hälsa.

Möjliga åtgärder för kommunen

- Norrbotniabanan
- Infrastruktur för regionförstoring
- Mötesplatser för ökad trygghet och social samvaro
- Attraktiva boendemiljöer för olika grupper
- Ny teknik
- Stimulera beteendeförändring för en uthållig kommun
- Ökad delaktighet

Välfärdstatens förändrade uppdrag

Välfärdstaternas uppdrag är knuta till de värderingar och behov som finns, dessa förändringar sker i långsam takt sett över tid, men sprids globalt i allt högre takt. Sveriges värderingsförändringar påverkas i högre grad utanför landets gränser. Detta kommer troligen att innebära att individuella värderingar inom samma generation kommer att öka men även att värderingar sett ur globala perspektiv kommer att minska. Individualiseringstrenden driver på lagförändringar och individens förväntan på valmöjligheter. Demografiutvecklingen ger samtidigt effekt på efterfrågan på kommunal service

Sverige har låtit individualiseringstrenden få genomslag i lagstiftningen genom allt fler reformer där den enskilde får valfrihet att välja, med en offentlig finansiering. Variationen av de behov som medborgarna har leder till ytterligare individualisering.

Den enskilde medborgaren har en ökad insyn i olika frågor, men också en ökad medvetenhet om rättigheter och skyldigheter i samhället. Digital reformering avseende information och tjänster. Tillgången till information och ökad kunskap är generell även om det finns skillnader mellan generationer.

Förändrade driftformer intern såväl som extern drift

Samverkan mellan kommuner inför förändrade behov och krav på kommunens service.

Piteå kommun har omvärldsanalys 2009 och 2010 lyft samverkan mellan kommuner som en möjlighet för att effektivare kunna genomföra service i alla kommuner, men också utifrån det generationsskifte och den arbetskraftsbrist som Sverige står inför. Norrbottens län har en minskande befolkning över tid och de grundläggande förutsättningarna för inlandet och länets små kommuner försämras. Detta påverkar även kusten och de större kommunerna. En möjlig utveckling är allt fler från inlandet flyttar mot kusten, även inom de åldersgrupper som har ett stort behov av stöd och service.

Samverkan är ett viktigt instrument för att möta framtidens utmaningar. Dels ökar den administrativa bördan på kommuner på grund av individanpassning och flexibla lösningar men även på grund av de snabba förändringarna i lagstiftningen. Dels gör demografiutvecklingen att vissa orter har ett större vårdbehov i förhållande till arbetsförbefolkning och därmed svårare att uppfylla sitt uppdrag. Utöver samverkan är andra instrument minskad byråkrati i flexibla organisationer med förenklade administrativa rutiner, utvecklade processer i kärnverksamheterna samt en god medborgardialog.

Ökad konkurrens inom offentlig sektor

Under de senaste åren har äldre lagar justerats och nya tillkommit när det gäller inköpsregler, tjänster och konkurrens som alla påverkar kommunerna. Samtidigt har kommunerna enligt kommunallagen ett ansvar för att vissa verksamheter och tjänster ska erbjudas medborgarna.

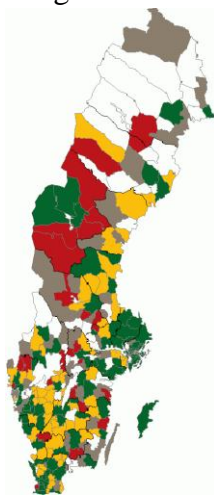
Dessa lagstiftningar kan komma att påverka kommunen såväl ekonomiskt som organisatoriskt. Den allt snabbare takten i lagförändringar som sker både från ett europeiskt som nationell nivå påverkar kommunerna. För att kunna möta de förändringar som sker såväl ur ett medborgarperspektiv som ur ett ekonomiskt perspektiv ökar kraven på juridisk kompetens, språkkunskaper m.m.

Exempel på lagstiftningar som har sin grund i valfrihet som kommit de senaste åren är etableringsrätt för friskolor, Lagen om valfrihet (LOV), tjänstedirektivet, Vårdvalet, regler för upphandling och tecklakriterierna. Hur dessa lagar har påverkat kommunernas tjänster beskrivs nedan.

LOV - "Lag om valfrihetssystem"

Lagen om valfrihet har varit på tapeten sedan januari 2009, då kommuner och landsting fick chansen att välja om de ville införa densamma. Lagen innebär att kommunen godkänner privata aktörer inom hemtjänst, äldreomsorg och omsorg om. Sedan 1 januari 2010 är det obligatoriskt för alla landsting och regioner att ha ett valfrihetssystem enligt LOV i primärvården. För kommunerna är det däremot än så länge frivilligt att tillämpa lagen inom socialtjänstens område.

Regeringen har gett Statskontoret i uppdrag att undersöka vilken betydelse införandet av LOV har för kommunernas verksamheter när det kommer till

kostnader och effektivitet. En delredovisning redovisades till Regeringskansliet (Socialdepartementet), den 15 september 2011. Denna delredovisning innehåller till mångt och mycket en planering för fortsatt tillvägagångssätt. Slutrapporten redovisas till Regeringskansliet senast den 30 mars 2012. Rapporten kommer att peka på eventuella skillnader utifrån kommunstorlek och kommunens geografiska läge (Regeringen Socialdepartementet, regeringsbeslut 11:2).

Figuren till vänster visar valfrihetssystemets utbredning i landets kommuner, grönt representerar kommuner som driftsatt verksamhet enligt LOV, gult representerar kommuner som beslutat införa LOV, grått är kommuner som utreder frågan och rött kommuner som beslutat att inte införa systemet. De kommuner som inte sökt bidrag för utredning (i september, Piteå har till exempel sedan dess sökt) är vita.

I september 2011 hade totalt 163 kommuner i Sverige antingen infört LOV eller beslutat om ett införande. 55 kommuner hade inte tagit något beslut och 29 kommuner hade beslutat att inte införa LOV. Totalt 43 kommuner hade inte ansökt om stimulansbidrag.

Den tjänst som flest kommuner valt att ge valfrihet i är hemtjänstens serviceutbud, tätt följd av hemtjänstens omvårdnad och hemsjukvård. Förutom hemtjänsten, som är den vanligaste verksamheten, har handikappomsorgens verksamhetsområde i ett tiotalkommuner valfrihetsreformerats.

Fristående skolor

Skolverkets enhet för utbildningsstatistik skriver i ett PM från februari 2010, att sedan förra läsåret har antalet elever i gymnasieskolan minskat med drygt 1 500. Kommunala skolor har nu 9 600 färre elever samtidigt som fristående skolor ökat med 8 100 elever. Sammantaget studerar 394 800 elever detta läsår.

Kommunala skolor har fler elever per skola, vilket innebär att majoriteten av eleverna går i en kommunal gymnasieskola. Läsåret 2009/2010 går 77 procent i en kommunal skola, att jämföra med läsåret 2002/03 då motsvarande siffra var 90 procent. Under samma period har andelen elever i fristående skolor ökat från 8 till 22 procent.

Det är stora regionala skillnader när det gäller gymnasieskolor och deras utbud. Av Sveriges 290 kommuner finns det minst en gymnasieskola i 277 av kommunerna. Av dessa 277 kommuner finns kommunala skolor i 273 kommuner, och fristående skolor i 114 kommuner. Av landets kommuner var det 73 kommuner där mindre än 10 % elever går i fristående gymnasieskolor. Här återfinns alla kommuner i Norrbotten, och 10 av västerbottens kommuner. Det är 127 kommuner där 10-20 % av eleverna går fristående skola, här finns 4 av västerbottens kommuner. I 81 kommuner är det mellan 20-40 % av eleverna som går fristående skola och i 9 kommuner är det mellan 40-63 % som går fristående skola.

Het debatt kring privatisering

Under hösten 2011 har den mediala bevakningen av de största privata vårdgivarna intensifierats. I Dagens Nyheter den 11 oktober redogörs för stora brister på ett Äldreboende i Vällingby och i SVT:s Dokument Inifrån sänds tre kritiska program som svensk äldrevård. Debatten har främst handlat om vårdgivarnas möjlighet att dels göra vinst och dels flytta vinst till andra länder. Men det har också handlat om vårdens kvalitet. Det finns fortsatt ett stöd för privatisering av omsorg i Sveriges Riksdag, men det troliga är att förändringar i hur denna privatisering skall gå till kommer att ske.

Valfrihetens effekter har också i en omdebatterad rapport (*Konkurrensens konsekvenser – vad händer med svenskt välfärd?*) från Studieförbundet Näringsliv och Samhälle presenterats där en inventering av tillgänglig forskning och statistik om effekterna av konkurrens i produktionen av välfärdstjänster.

Den viktigaste slutsatsen av studien är att det råder en anmärkningsvärd brist på kunskap om effekterna av konkurrens i den svenska välfärdssektorn. Utifrån befintlig forskning går det inte att hitta belägg för att reformeringen av offentlig sektor medfört de stora kvalitets- och effektivitetsvinster som man hoppades på.

Fortsatt menar författarna att det kan finnas behov av reglering för att få marknaden att fungera bättre. Exempelvis skulle de segregande effekterna av det fria skolvalet kunna begränsas genom att förbjuda friskolor att använda kötid som urvalsinstrument. Men regleringarna får inte heller bli för långtgående – det riskerar hämma innovationskraften.

I studien redovisas också kvantitativa nyckeltal som säger att omvårdnad i offentlig regi har fler händer (10 procent), färre timanställda och fler heltidsanställda. I studien redogörs också för att den ekonomiska vinsten i bolagen är större än i andra branscher och således attraktiv för investerare. Samtidigt visar Svensk Kvalitetsindex att kundnöjdheten är större bland privata vårdgivare (2010).

Kompletterande medborgardialog – sociala medier.

SKL har gjort en juridisk genomgång som visar att det är fritt fram för kommuner att använda andra sociala medier. Samtidigt presenterar de förslag på en checklista för de kommuner som vill använda dessa verktyg i sin kommunikation.

En enkätundersökning som SKL presenterade i november visar att strax över 60 procent av kommuner, landsting och regioner använder sociala medier i sitt arbete. Dessutom planerar de flesta som inte redan kommit igång att börja, endast 10 % säger att de inte har några sådana planer. Av de medier som används är Facebook är det mest använda följt av YouTube, Twitter och bloggar. De två användningsområden som är det huvudsakliga skälet för närvaro i sociala medier är dialog med medborgarna och att använda dessa kanaler för nyheter. Men sociala medier är också i många fall ett omvärldsbevaknings- och rekryteringsverktyg.

När det gäller sociala medier har det kommit en doktorandrapport från Nationellt IT-användarcentrum. Rapporten säger kortfattat att relationerna inom sociala medier är ytliga men att kontakterna utgör användbara nätverk. Användande sociala medier bryter en viktig trend i informationssamhället. Tidigare har företag och myndigheter varit först med att använda nya kanaler för kommunikation, t.ex. mobiltelefon och webbsidor. Sociala medier utvecklas främst i den privata sfären vilket innebär att individen blir mindre beroende då de på egen hand kan få tips om jobb, bostäder eller som företagare hjälp med praktiska problem. Möjligheten blir större att nå ut till fler, publicera sig gratis och därmed lägga grund för egna verksamheter.

Samtidigt som kommunen funderar över hur kommunikation i de sociala medierna kan utvecklas är det viktigt att fortsätta utveckla traditionella medier i form av tryckt information, annonser, informationsmöten m.m. så att tillgänglighet av kommunens service är likvärdig, för de som har och de som inte har, såväl tillgång till datorer och internet som ett vardagligt förhållnings- och kommunikationssätt med moderna medier. Detta för att motverka ytterligare utanförskap.

Åtgärder som skett under året vad gäller information, demokrati och medborgardialog är bland annat; arbete för ökad tillgänglighet i vallokaler och förtidsröstning, fortsatt utvecklade metoder för

medborgar- och företagardialog. Skolan arbetar för att öka tillgängligheten och minska risken för utanförskap när det gäller tillgänglighet till nya medier. Utveckling inom information sker och det första steget för kommunens deltagande i sociala medier har tagits.

Möjliga åtgärder för kommunen

- Flexibla lösningar för att möta individens behov
- Säkerställa att resurser fördelas efter behov – metodutveckla likställighetsprincipen
- Politiskt ställningstagande om LOV
- Motverka att utanförskap skapas för nya grupper
- Stärka integration
- Samverka med andra kommuner
- Ny och distansöverbyggande teknik

Hur finansiera framtida välfärden?

Demografiutvecklingens påverkan av kommunens kostnader

SKL skriver i ”Framtidens utmaningar” att demografiutvecklingen påverkar försörjningskvoten (andel av befolkning 20-64 år, dividerat med total befolkning). Uttryckt i antal invånare var ökningen mellan 1980 och 2005 i gruppen 20-64 år 550 000 den totala ökningen på 730 000 invånare. Den förväntade ökningen mellan 2010 och 2035 är 100 000 av totalt 930 000 invånare. Försörjningskvoten (andel 20-64 år av total befolkning) ökade från 57 – 59 % under åren 1980 – 2005, kvoten har sedan vänt neråt och förväntas ligga på 54 % år 2035. Den stora skillnaden är antal äldre över 65 år som förväntas öka med 700 000 (41 %) de närmaste 25 åren. Att antalet äldre ökar beror inte bara på de stora kullarna av fyrtitalister utan även på att medellivslängden ökar.

Förutom de demografiska aspekterna ökar folkhälsan, medellivslängden ökar, dödlighet i hjärt- och kärlsjukdomar minskar. Fortfarande finns orostecken både avseende rökning (en miljon svenskar röker dagligen), övervikt hos halva befolkningen, högt blodtryck hos en tredjedel, och ungas psykiska ohälsa. Hälsoskillnaderna är stora mellan olika sociala grupper.

SKLs samlade bedömning är att äldreomsorgens kostnadsutveckling kommer att hamna på ca 50 % fram till 2035. Om inget görs och vi fortsätter att finansiera välfärd på samma sätt som idag kommer ett glapp mellan behov och resurser motsvara 13 kronor i kommunalskatt. SKLs beräkningar av andra finansieringar än ökad skatt visar att exempelvis effektivisering av verksamheten med 3 % skulle ge minskade kostnader på 1,25 kronor. I en lek med siffror skulle 13 kronor motsvara en effektivisering på 30 %.

Lagändringar inom verksamheterna ökar arbetsbelastning och det administrativa behovet för att upprätthålla en verksamhet som uppfyller lagstiftning och kvalitet i den generella välfärden. Samhällsförändringarnas påverkan på utsatta grupper har också påverkat kostnaderna. Transfereringssystemen har förändrats de senaste åren och samtidigt har kommunernas utbetalning av försörjningsstöd ökat.

Vilka andra lösningar finns det då för att finansiera välfärden?

Ökat ansvar infrastruktur – mindre statliga medel – ökar kommunernas kostnader

Betydelsen ökar av infrastruktur som en del av en attraktiv kommun och boendeort, men också för att företag ska etablera sig på orten, samtidigt som kommunernas ansvar ökar för att få till stånd olika infrastrukturensatsningar. Kommunerna finansierar olika infrastrukturer genom egna investeringar, saminvesteringar med andra kommuner och aktörer, lån till staten för att tidigarelägga projekt, men

också genom personalresurser med aktivt arbete för att påverka och möjliggöra olika statliga investeringar.

Skatteunderlag påverkar kommunens intäkter

SKL säger i "Framidens utmaningar" att med fortsatt välfärd på dagens nivå innebär demografiutvecklingen en skatthöjning på 13 kronor. Vad får skatthöjningar för effekter. En skatthöjning leder till minskad nettolön och gör att alla måste arbeta mer för att kunna få samma mängd varor och tjänster. Samtidigt innebär det att den ekonomiska förlusten av att ta ledigt minskar. Vilken effekt som blir störst är svår att sja om, det finns dock undersökningar som visar att lägre nettolön leder i måttlig omfattning till mindre arbetsutbud.

Dyrare tjänster, arbetade timmar

SKL diskuterar i ”Framidens utmaningar” möjliga lösningar utöver ökat skatteuttag.

Inträdet och utträdet på arbetsmarknadens påverkan av antalet arbetade timmar. En ökning av antalet timmar innebär ökning av skatteintäkter utan att kostnaderna ökar i samma takt.

Ökningen av arbetskraftsdeltagandet skedde från slutet av 90-talet från 50 % till främst fram till 2004, och uppgick 2008 till 63 %. Fyrtioalisternas utträde börjar avta och nästkommande generation skiljer sig inte i lika stor utsträckning i utbildning som det fyrtioalisterna gjorde gentemot föregående generation. Med stigande välstånd har medellivslängden ökat och utträdet minskat.

Ökad produktivitet och effektivitet

Kommunernas verksamhet består främst av tjänster, vilka är svårare att rationalisera än varuproduktion. 1970 kostade 10 kilo potatis lika mycket som en hårklippning, idag får vi 30 kilo potatis för en hårklippning. Ökad produktivitet och bättre teknik leder i många fall till lägre priser för varor.

Ökad produktivitet innebär att utföra ökad produktion utan att kostnaderna ökar. I en tjänsteintensiv verksamhet är en ökad produktivitet svårare, skatteunderlaget ökar årligen men på grund av löneökningar kan inte tjänsternas kvalitet eller omfattning ökas. Vid en jämförelse mellan insatta resurser och mängden prestationer kostnader för undervisad elev, per hemtjänststimme m.m. så visar statistiken att kostnaderna ökar mer än produktiviteten, för utom under år av ekonomisk kris. Kostnaderna mätt till volym i antal elever, äldre m.m. visar att demografins utveckling påverkat ungefär hälften av kostnadsökningarna.

Effektivitet kan öka genom tekniska hjälpmedel, ändrade rutiner och arbetssätt, omfördelning av resurser dit de gör störst nytta för att nå målen. Vid en jämförelse mellan olika kommuner för kostnader för undervisad elev, per hemtjänststimme m.m. så visar statistiken på stora kostnadsskillnader. Skillnaderna kan bero på olika strukturer, tillfälliga faktorer enskilda år men kan också bero på rutiner och arbetssätt. Låga kostnader är ofta ett resultat av ett långsiktigt arbete och kan inte snabbt kopieras.

Ideburna organisationer som en del av välfärden

Den ideburna sektorn gör en omfattande och viktig insats i den svenska välfärden. Enligt en studie 2009, så utför 48 % av befolkningen ideellt arbete inom den ideburna sektorn, vilket är bland det högsta i världen. Snittet ligger på 4 timmar per vecka. Den typ av insatser som ökat mest de senaste 25 åren är nattvandringar, soppkök, engagemang för hemlösa och andra sociala insatser. Som tidigare år så är frivilliga insatser störst inom idrotten, där var fjärde svensk gör insatser.

Samverkan med andra kommuner, som ett led i att minska kostnaderna

En av samhällets grundläggande byggstenar är lagstiftning och rättssäkerhet. Den allt snabbare förändringstakten innebär tätare lagförändringar och tidsutrymmet att införa lagarnas intentioner minskar. Samtidigt beslutas många EU-direktiv som också påverkar verksamheterna. Denna utveckling påverkar såväl möjligheten att upprätthålla en god kompetens inom de olika lagområdena som att den snabba förändringstakten påverkar möjligheterna till en långsiktig planering.

Norrbottens kommuner har en minskande befolkning och prognoserna framöver visar på fortsatt minskning med följd av minskad försörjningskvot. De grundläggande förutsättningarna för inlandet och små kommuner försämras, vilket också påverkar kusten och de större kommunerna. Samverkan är ett viktigt instrument för att möta framtidens utmaningar. Samverkan kan bestå av köpa och sälja tjänster till de kommuner som har svårt att bibehålla alla funktioner, att drifta system och anläggningar åt andra kommuner, att fördela arbete mellan kommuner i arbeten som alla kommuner ska genomföra t.ex. nya lagstiftningar. Det finns flera exempel på ökad samverkan mellan kommuner och regioner i landet. Norra Sverige har inte hunnit lika långt i att utveckla samverkan. För att klara de framtida utmaningarna behöver Piteå och norra Sverige bli bättre på samverkan mellan kommunerna.

Samverkan underlättas genom att välja samverkanspartners som har en liknande inriktning på vision, mål och strategisk planering som den egna kommunen för att inte styrsystemen ska motverkas.

Höjda avgifter

Det kommunala uppdraget blir alltmer omfattande över tid, samtidigt har avgifternas betydelse minskat för välfärdens uppbyggnad, och välfärden finansieras i dag allt mer med skatter. År 2000 var kommunernas avgiftsfinansieringsgrad 5,1 % för att ha minskat till 3,5 % 2008. Maxtaxor inom barn- och äldreomsorg har påverkat finansieringsgraden och systemen är olika uppbyggda. Barnomsorgens inkomsttak i maxtaxa är inte indexreglerad till skillnad från minibeloppet i äldreomsorgens maxtaxa. År 2002 sattes 38 000 som tak i barnomsorgens maxtaxa och höjdes 2004 till 42 000, men har sedan dess inte justerats. Äldreomsorgens maxtaxa och minibelopp är indexerade. Med ökat välstånd kan avgiftsfinansieringen öka. Det gäller då att hitta system som inte exkluderar vissa grupper för att de inte har råd att nyttja välfärden och samtidigt inte försämrar legitimiteten för den generella välfärden.

Politiska prioriteringar

Ytterst handlar finansieringens storlek på vilken välfärd vi vill ha. Sverige har idag ett generellt system som omfattar alla i en välfärd som håller så hög standard att den sällan eller aldrig behöver kompletteras.

I framtiden kan hårdare prioriteringar behövas för att kunna finansiera den välfärd som kommunen erbjuder. Denna prioritering kommer med alla sannolik att se olika ut i olika kommuner, vilket i sig kan leda till konkurrens mellan kommuner och regioner.